

צלול כבדולח

רות קנר שבה ומפגינה ב"פרשות רצח" רגישות פנטסטית לטקסטים ולטקסים. התוצאה היא הצגה מרתקת ואסתטית - אולי אפילו אסתטית מדי

יצירתה החדשה של רות קנר היא עיבוד לספר "פרשות רצח" מאת מנפרד פרנקה, שראה אור לראשונה בגרמניה ב-1973; התרגום לעברית (של רוני לוביאניקר ואילנה המרמן) פורסם ב-1990 בסדרת פרוזה אחי רת של הוצאת עם עובד. בשני המקרים המהדורה נמכרה בעצלתיים - עניין לא מפתיע בהתחשב בעובדה שמדובר בספר תובעני ביותר, קולאז' של ציטוטים הלקוחים מזיכרונות אישיים, עדויות משפטיות ומי סמכים היסטוריים הכולאים את הקורא במבוך מטריד ומקוטע של מי-לים, מילים, מילים.

"פרשות רצח" - כותרת המשנה של הספר היא "פרוטוקול על הפי חר, על התעללות ועל מוות, על מציאת העקבות ועל גילויים מחדש" - מתמקד במה שנקרא בשפה מכובסת "ליל הבדולח", כלומר רצף מעשי התרג וההרס שהתרחשו ברחבי גרמניה בליל תשעה בנובמבר 1938, כמ עט לפני 70 שנה. באחד מהרגעים הקטנים אך משמעותיים בהצגה של

קנר (ומובן שההצגות של קנר רצופות תמיד איר נספור רגעים כאלה) השחקנים מתבלבלים כנר כול בתאריך ומתייחסים בטעות לנובמבר 1948: הם אמנם ממהרים לתקן את עצמם, בחיך מתחטא, אך הגליץ' הכרונולוגי כבר עשה את שלו, מרגיש את סמיכות הזמנים המי טלטלת בין האירועים המוקדמים הללו בגרמניה ובין קום המדינה (עשר שנים בסך הכל), ואגב כך ממקם בערמומיות לא מבוטלת את הפרוטוקולים של פרנקה ב"שנה שלנו", כלומר בהקשר הישראלי המקומי. זהו אולי הרגע היי חיד בהצגה שבו הורקור מופנה ישירות אלינו, הישראלים, אבל ברור שהיצירה כולה עוסקת בעצם בשאלה "אנשים הגונים" נדרשים לשאול את עצמם כשהם מביטים באלימות סביר במ או נתנים את דעתם על מעשי העוול הנעו שים יוסיים בשמם: מה אני עשיתי - או לא עשיתי - כשכל זה התרחש לירי כיצד הנבתי כשמעתי רעשים איומים מבחוץ, נפץ וכוכית ויללות כאב? האם הגפתי את החלון? האם אטי מת את אוזני? גם אפס מעשה הוא מעשה", מזהיר פרנקה באחד מהפרוטוקולים הבהירים

בספרו: "גם הקשבה, צפייה, ריצה כריילצפות, ריצה כריילצפות יולההסתלק, ריצה כריילצפות יולההסתלק, שמיעת-משהו בליילגשת, אייביאיהכשנפראיסלכוא, התעוררות-מהשינה, ראגה, הלר כהלראות-מהקרה והסתלקות-מפחד-איומים, גם אלה מעשים".

חיי גבלס כקבוצת דקדנטי

המתח הזה שבין פעולה ובין הימנעות מפעולה - או, אם לדייק, המי תח בין פעולה אקטיבית ופסיבית, או בין אקטיביות אקטיבית לאקטיביות פסיבית - עומד בלב יצירתה הבימתית של קנר, שמנסה למצוא לו מקבילה ויואלית ופזית (למשל, בכוריאוגרפיה משוכללת המבוססת על תנועות יד שפירושן הכחשה, דחייה או התנצלות). קנר שבה ומפי גינה כאן עניין אובססיבי כמעט במצולח המסכתי של השפה (די לקרוא בקול רם את הרשימה של פרנקה שהוכאה לעיל כדי להתרשם כיצד קנר ושחקניה מגלגלים על לשונם את סדרת הפעולות הללו). לכך אפשר להוסיף גם את החיבה המוכחת שלה לדוקומנטים ולארכיאולוגיה של טקסטים: האלמנט היחיד על הבמה שעיצבה סיון וינשטיין הוא ארגו מסמכים חלוד שהפך למעין משאית קטנה ואפרפרה: את מקומם של 27 הסעיפים הארוכים שנכללים בספר של פרנקה תופסות כאן עשר תמונות קצרות שמייצגות עשר גישות סגנוניות: את ויכרון הילדות של פרי נקה על אודות השכן היהודי ואובדנציוג מלווה טקס אכילת דייסה שבו שותפים גם הצופים; סיפור חייו של גבלס הופך לקברט דקדנטי עם

שירים עסיסיים (שכתבה מיקה דני); הפנטזיה הילדותית של פרנקה, שמרמזת כיצד אחד היהודים מצליח להימלט מהוועדה, מתמוגת בממדיו ריות עם הסוף הסכריני של "ציליל המוזיקה"; ואילו המעבר הבלתי נראה כמעט מאפס מעשה למעשה מתרחש כשאחד השחקנים בועט, כאילו במקרה, בפס המתכת התוחם את הגבול בין הבמה לקהל - פס המתפרק אטיאט ליחירות טגנות שמהן מרכיבים השחקנים דמויות סכי משיות של בני אדם, כלומר של גופות.

התוצאה מזכירה, בצלילותה הברדלחית, את עבודותיה הקודמות של קנר, במיוחד "דיוניסוס בסנטר" (היסוד הדיוניסי ממלא כמובן תפקיד מרכזי בהתפרעות האלימה כאן). השחקנים המעולים - רונן בבדוקי, שירלי גלישגב, דפנה הרכבי, עדי מאירוביץ', גיא סלמן וטי לי קרק - ממשיכים להפגין נוכחות מפעימה: דווקא משום שרובם מוזהים עם קנר וממעטים (מבחירה או שלא) להופיע במסגרות אחרות,

"פרשות רצח". גם אפס מעשה הוא מעשה

משהו באישיותם הבימתית נותר נקי ותמים בצורה בלתי רגילה. הדיוק המופתי וכוסר ההמצאה יוצרים הצגה מרתקת שאמנם הולכת וסוגרת על הצופה, אך במקביל גם מחלצת ממנו, שוב ושוב, אנחות התפעלות: כמה שזה אסתטי, כמה שזה מחוכם, כמה שזה מרהיב.

אינני טוען כמובן שהתיאטרון האיכותי של קנר מתחנף לצופיו או מקל עליהם. ולמרות זאת יש פער מטריד במקצת בין הצלילות הנצי חית המאפיינת את עבודתה ובין העכירות המגדירה את כתיבתה של פרנקה. אילנה המרמן, באחרית הדבר שכתבה למהדורה העברית של הספר, טוענת כי בניגוד לרומנים של גינטר גראס או היינריך בל (המעניקים לקורא הזדמנות ליהנות מעלילה סוחפת ואגב כך גם לחוש את הרגשות הנכונים - סלידה וועם כלפי הצוררים, צער וחמלה כל-פי הקורבנות), פרנקה מגיש את הטקסטים לקוראיו "במידה שאינה מאפשרת בשום פנים לשמור על המזיגה הנכונה של הנאה וועווע, שהיא בדרך כלל סוד משיכתה של הסיפורת העלילתית הקונבנציונלית העוסקת בנושאים ממין זה". התיאטרון של קנר איננו קונבנציונלי, נלי, אבל נדמה לי שאותה "מזיגה של הנאה וועווע" משחקת תפקיד משמעותי מאוד בתפיסה האמנותית שלה. האם זה בעייתית? תלוי איך מסתכלים על זה: מה שבטוח הוא שההצגה הופכת את פרנקה להרבה יותר קומוניסטיבי.

"פרשות רצח", על פי ספרו של מנפרד פרנקה, מאת רות קנר וקביצת התיאטרון. אולם ורדה, מרבה מוזל ולל